

Иречекъ излѣзе съ своята История да докаже предъ Европа и предъ цѣлия свѣтъ, че българитѣ не сж изгубили човѣшкото си достойнство, не сж се лишили отъ чувство за свобода и че, напротивъ, тѣ сж достойни за по-сносна сѣдба и по-добра бѣднина. „Всѣки, който безъ предубеждение се отнася къмъ сегашното положение на българитѣ, пише той въ сѣщия отговоръ, дори и при нежелание, не може да не изкаже съчувствие къмъ единъ народъ, който, благодарение на своя характеръ, на своето трудолюбие, своята ревностъ къмъ образованието и съ своето пробуждане презъ настоящето (XIX) столѣтие ясно доказа, че за неговото по-добро преуспѣване не му е потрѣбно нищо повече, освенъ по-добро управление.“ Научната тенденция на книгата била насочена, споредъ Иречека, противъ историческитѣ легенди, противъ смѣсането на народнитѣ пѣсни и басни съ историческата истина и се стремела да преработи българската история направо по достовѣрни извори. И наистина, нашата историография най-много дължи на „История на българитѣ“ съ това, че въ последната Иречекъ даде истински наученъ образецъ и методъ, какъ трѣба да се изучава отечествената ни история, и чрезъ това своевременно огради, предпази нашата историография отъ оня периодъ на безполезни лутания и блуждения, каквито сж преживявали историографиитѣ на другитѣ, особено на малкитѣ народи.

Обаче, одескитѣ българи не се ограничиха само съ благодарителния адресъ. Като виждали въ прекрасния трудъ на Иречека изпълнено заветното желание на известния български родолюбецъ Василия Евст. Априловъ, който презъ цѣлия си животъ мечталъ за написването пълна история на своя народъ и завещалъ за нейното издаване известна сума, счели за свой дългъ да се погрижатъ, щото българската история на Иречека да се преведе на руски езикъ. За тая работа се завзели покойниятъ профессоръ на Новоросийския (Одеския) университетъ, финландецъ Ф. К. Брунъ и българинъ В. Н. Палаузовъ, тогава магистрантъ при сѣщия университетъ. Съ тоя преводъ, който подъ надсловъ „Исторія болгаръ. Сочинение профессора Пражкаго университета Д-ра Конст. Иос. Иречка“ излѣзе въ Одеса около срѣдата на 1878 год. и поради обширнитѣ допълнения и промѣни дори на цѣли глави, направени отъ самия авторъ и преводачитѣ, представя собствено второ издание на книгата, одескитѣ българи направиха Иречековата История по-достъпна за българскитѣ читатели, като въ скоро време я разпространиха навсѣкжде изъ България.

Едновременно съ одеския преводъ излѣзе въ Варшава и другъ преводъ на руски езикъ, направенъ отъ Яковлева, обаче, по нѣмския преводъ и поради това въ много отношения той отстъпва на Одеския и не може да получи нужното разпространение у насъ.

Въ 1886 год. се появи и български преводъ, направенъ отъ Н. Д. Райновъ и З. Бояджиевъ, учители тогава въ държ. реална гимназия въ Габрово,*)

*) Книгата носи надсловъ: „Историята на българитѣ, съчинение на Д-ра Конст. Иос. Иречка (проф. въ Пражкийтъ университетъ). Търново. Скоро Печатницата на К. Тулешковъ 1886.“ Преводачитѣ нийде не отбелязватъ, по кое издание или кой преводъ тѣ сж направили своятъ, но по всичко се види, че последниятъ е направенъ по одеското издание; но малко това, дори тѣ си позволили да направятъ една малка фалшификация. Въ руския оригиналъ на заглавната страница се чете: „Издание душеприкащиковъ болгарина В. Е. Априлова исправленное и дополненное прибавлениями самого автора и снабженное историческою картою“, а преводачитѣ на сѣщата страница и мѣсто на своето издание пишатъ: „Издание на редакцията „Научно Списание“ е поправено и допълнено съ прибавленията отъ самиятъ авторъ и е снабдено съ историческа карта“.